

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

КАФЕДРА АКАДЕМІЧНОГО ТА ЕСТРАДНОГО ВОКАЛУ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор
з науково-методичної та
навчальної роботи

О.Б. Жильцов

“ 08 ” * 09 * 2016 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

СЦЕНІЧНА МОВА

Напрямок підготовки 6.020204 «Музичне мистецтво»

Професійне спрямування «Сольний спів»

Інститут мистецтв

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА	
Ідентифікаційний код 02130654	
Начальник відділу моніторингу якості освіти	
Програма № <u>3314</u>	
<u>Жильцов</u> (підпис)	<u>Жильцов</u> (прізвище, ініціали)
«	» 20 <u>16</u>

2016 – 2017 навчальний рік

Розподіл годин звірено з робочим навчальним планом. Структура типова.
Заступник директора з науково-методичної та навчальної роботи

А. О. Таранник

Робоча програма «Сценічна мова» для студентів за напрямом підготовки 6.020204 «Музичне мистецтво», професійне спрямування «Сольний спів».

Розробник: Дикий Д.В., старший викладач кафедри академічного та естрадного вокалу

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри академічного та естрадного вокалу

Протокол від «7» вересня 2016 року № ____

Завідувач кафедри академічного та естрадного вокалу

_____ (_____)
(підпис) (прізвище та ініціали)

© Дикий Д.В., 2016
© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2016

ЗМІСТ

1. Опис навчальної дисципліни.	4
2. Мета та завдання навчальної дисципліни.	5
3. Програма навчальної дисципліни.	6
4. Структура навчальної дисципліни.	8
5. Навчально-методична картка.	10
6. Теми практичних занять.	12
7. Самостійна робота.	13
8. Індивідуальні завдання.	13
9. Методи навчання.	14
10. Методи контролю.	14
11. Методичне забезпечення.	16
12. Рекомендована література.	16
13. Інформаційні ресурси.	17

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів - 1	Галузь знань 0202 Мистецтво	Нормативна (за вибором)	
	Напрямок підготовки <u>6.020204 Музичне мистецтво</u>		
Модулів – 4	Професійне спрямування <u>Сольний спів</u>	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 4		3-й	
Індивідуальне науково-дослідне завдання: ідейно-тематичний і дійовий аналіз художнього твору і його сценічне втілення.		Семестр 5-й	
Загальна кількість годин – 288		Аудиторних 36 год.	
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних: 5-й семестр – 1.	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <u>Бакалавр</u>	- год.	
		Практичні 14 год.	
		Семінарські	
		- год.	
		Самостійна робота 20 год.	
		Індивід. завдання: - год.	
		Вид контролю: МК - 2 год., ПМК– V сем., залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни.

Дисципліна «Сценічна мова» входить до курсу спеціальних дисциплін.

Закони мистецтва, подібно до законів науки, ґрунтуються на тривалому накопиченні фактів і спостережень. Результати досліджень К. С. Станіславського і В. І. Немировича-Данченка основних законів словесної дії заклали підвалини вчення про сценічну мову та стали її методичною основою.

Зміст курсу обумовлений сучасними розробками проблем сценічного мовлення, теорією мовної діяльності, роботами в галузі мистецтвознавства і практики музично-театральної педагогіки.

Мета курсу – формування системи теоретичних знань, практичних вмінь і навичок володіння художнім словом, засвоєння елементів виконавського мистецтва, оволодіння педагогічними засобами та методами, удосконалення культури мови майбутнього вчителя музичного мистецтва, організатора музично-виховних шкільних заходів.

Завдання курсу:

- усвідомлення суті і функцій словесної дії, її місця у системі виховання майбутнього організатора музично-виховних шкільних заходів;
- оволодіння знаннями основ теорії мистецтва сценічного мовлення і мистецтва художнього слова;
- опанування знань і умінь, необхідних для роботи з учасниками шкільних аматорських колективів над головним засобом сценічної дії – словесною дією у театралізованих заходах, шоу-програмах, концертах;
- формування досвіду емоційного і свідомого ставлення до слова як головного засобу сценічної дії;
- оволодіння досвідом творчої діяльності в галузі сценічної мови і художнього слова в музично-педагогічній та виконавській діяльності;
- набуття навичок мовного мистецтва.

Методи роботи курсу «Сценічна мова» обираються відповідно до учбової теми і залежать від дидактичних цілей кожного конкретного заняття.

Форми роботи – лекційні, практичні і індивідуальні заняття, самостійна робота студентів, консультації викладача.

Засоби навчання – аудіо-, відеоматеріали, підручники і навчальні посібники, методичні рекомендації і вказівки.

Формою контролю знань студентів з курсу «Сценічна мова» є проведення рейтингового модульного контролю (поточного, підсумкового, залікового).

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати:

- основні орфоепічні правила мови;
- складові техніки мовлення;
- будову голосомовного апарата;
- особливості власного мовлення;
- власні індивідуальні недоліки і шляхи їх усунення.

вміти: відбирати вправи з техніки мовлення відповідно до власних технічних вимог і виконавських можливостей;

- застосовувати на практиці отримані знання з техніки мовлення і акторської майстерності;
- здійснити аналіз власного виконання вправ і результатів самостійної роботи.

3. Програма навчальної дисципліни.

V семестр

Модуль I.

Змістовий модуль 1. Основи ораторської майстерності.

Тема 1. Відомості про історію ораторського мистецтва.

Ораторське мистецтво Стародавньої Греції. Риторика Стародавнього Риму. Ораторське мистецтво Франції XVIII століття, Англії, Німеччини. Видатні оратори України.

Тема 2. Словесна дія в ораторському мистецтві.

Ораторське мистецтво, як мистецтво побудови і публічного виголошення промови з метою втілення необхідного впливу на аудиторію.

Основні вимоги до ораторської промови. Культура публічного мислення, володіння лексикою і стилістикою мови, культурою мовлення, засобами мовної виразності, паралінгвістичними засобами спілкування. темпоритм та інтонаційне багатство мови в публічному виступі. Поняття про перспективу мови. Мовна пауза. Смысловий наголос. Тренування інтонаційних моделей: стверджувальної, запитальної, перелічувальної (завершеної й незавершеної), монотон, інтонації вставного речення. Тонально-мелодійний вираз знаків пунктуації.

Монологічні та діалогічні форми публічних виступів.

Оволодіння навичками смислового аналізу тексту, виділення смислового центру мовної ланки.

Модуль II.

Змістовий модуль 2. Публічний виступ.

Тема 1. Етапи роботи над втіленням публічного виступу.

Закони публічного виступу – культура слова (ясність, образність, психологічна підготовка), прийом новизни, прийом взаємодії інтересів, прийом персоніфікації, прийом проблемної ситуації, співучасті. Врахування аудиторії. Визначеність теми і мети виступу. Надзавдання виступу. Підбір матеріалу. План і композиція виступу.

Тема 2. Практична робота над написанням і втіленням публічного виступу.

Визначення задач. Логічний аналіз. Пошуки цілеспрямованого точного підтексту. Тон мови – нейтральний, емоційний, характерний.

Особливості ведення діалогу. Робота над ілюстрованим підтекстом, значення його конкретності. Організація передавання думок партнеру. Значення темпоритму.

Модуль III.

Змістовий модуль 1. Техніка мовлення.

Тема 1. Методика тренування уміння тримати опору дихання і рівність звучання голосу у довгій фразі.

Удосконалення сили звуку в умовах активної поведінки.

Тема 2. Методика тренування дикції в умовах виконання гекзаметру в пластичному русі.

Робота над гекзаметром, щодо удосконалення всіх якостей голосу в активному звучанні.

Тема 3. Розробка складних індивідуальних вправ з техніки мовлення.

Вправи з активним пластичним рухом, з фізичним навантаженням для тренування ритму, ритмічності, гнучкості голосу, на розвиток діапазону, розподілу звука в сценічному просторі. Ускладнений тренінг з обручами, м'ячами, скакалками.

Тема 4. Удосконалення володіння голосом, диханням, чіткою виразною дикцією.

Комплексне тренування дикції, дихання, голосу. Складні скоромовки, чистомовки, інтонаційні забарвлення.

Удосконалення норм літературної вимови. Читання з листа незнайомого тексту. Робота зі словником щодо вірного наголосу.

Модуль IV.

Змістовий модуль 1. Робота над текстом. Словесна дія.

Тема 1. Методика роботи над аналізом і втіленням оповідання або уривку з роману чи повісті письменників-класиків.

Три перспективи художнього читання: перспектива розвитку думки; перспектива переживання почуття; художня перспектива актора. Жанрові і стилістичні особливості. Робота над образами і характерами в рамках оповідання. Створення «звукової маски» персонажів. Особливості роботи над діалогом.

Тема 2. Методика роботи над аналізом і втіленням уривку з поеми письменника-класика.

Стиль письменника. Авторські стилістичні засоби виразності. Мова автора і мова дійових осіб. Наскрізна лінія словесної дії в художньому творі.

4. Структура навчальної дисципліни.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	інд	с.р.	м.к.		Л	п	Лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль I.												
Змістовий модуль 1. Основи ораторської майстерності.												
Тема 1. Відомості про історію ораторського мистецтва.	5		1		4							
Тема 2. Словесна дія в ораторському мистецтві.	1		1									
Модульний контроль.						0,5						
Разом.	6,5		2		4	0,5						
Модуль II.												
Змістовий модуль 1. Публічний виступ.												
Тема 1. Етапи роботи над втіленням публічного виступу.	5		1		4							
Тема 2. Практична робота над написанням і втіленням публічного виступу.	1		1									
Модульний контроль.						0,5						
Разом.	6,5		2		4	0,5						
Модуль III.												
Змістовий модуль 1. Техніка мовлення.												
Тема 1. Методика тренування уміння тримати опору дихання і рівність звучання голосу у довгій фразі.	1		1									
Тема 2. Методика тренування дикції в умовах виконання гекзаметру в пластичному русі.	3		1		2							
Тема 3. Розробка складних індивідуальних вправ з техніки мовлення.	4		2		2							
Тема 4. Удосконалення володіння голосом, диханням, чіткою виразною дикцією.	4		2		2							
Модульний контроль						0,5						

Разом.	12,5		6		6	0,5						
Модуль IV.												
Змістовий модуль 1.												
Робота над текстом. Словесна дія.												
Тема 1. Методика роботи над аналізом і втіленням оповідання або уривку з роману чи повісті письменників-класиків.	8		2		6							
Тема 2. Методика роботи над аналізом і втіленням уривку з поеми письменника-класика.	2		2									
Модульний контроль.						0,5						
Разом.	10,5		4		6	0,5						
Усього годин	36		14		20	2						

5. Навчально-методична карта дисципліни «Сценічна мова».

Разом: 36 години, лекції – 0 години, практичні заняття – 14 годин, індивідуальна робота - 0 годин, самостійна робота – 20 годин, модульний контроль – 2 години.

Модулі	Змістовий модуль I		Змістовий модуль II	
Назва модуля	Основи ораторської майстерності.		Публічний виступ.	
Кількість балів за модуль	41		41	
Лекції 0 годин	0 годин		0 годин	
Практичні 4 години	2 годин		2 годин	
Назва навчального модуля (практичне заняття)	Відомості про історію ораторського мистецтва.	Словесна дія в ораторському мистецтві.	Етапи роботи над втіленням публічного виступу.	Практична робота над написанням і втіленням публічного виступу.
	1*1= 1 б. 10*1=10 б. 11 б.		1*1= 1 б. 10*1=10 б. 11 б.	
Самостійна робота 10 балів	5б.		5б.	
Види поточного Контролю 50 балів	Модульна контрольна робота 25 балів		Модульна контрольна робота 25 балів	
ІНТЗ				

Модулі	Змістовий модуль III		Змістовий модуль IV	
Назва модуля	Техніка мовлення.		Робота над текстом. Словесна дія.	
Кількість балів за модуль	83		52	
Лекції 0 години	0 годин		0 годин	
Практичні 10 годин	6 годин		4 години	
Назва навчального модуля (практичне заняття)	Методика тренування уміння тримати опору дихання і рівність звучання голосу у довгій фразі. Методика тренування дикції в умовах виконання гекзаметру в пластичному русі. Розробка складних індивідуальних вправ з техніки мовлення. Удосконалення володіння голосом, диханням, чіткою виразною дикцією.		Методика роботи над аналізом і втіленням оповідання або уривку з роману чи повісті письменників-класиків.	Методика роботи над аналізом і втіленням уривку з поеми письменника-класика.
	1*3= 3 б. / 10*3=30 б. 33 б.		1*1= 1 б. 10*1=10 б. 11 б.	1*1= 1 б. 10*1=10 б. 11 б.
Самостійна робота 10 балів	5б.		5б.	
Види поточного Контролю 50 балів	Модульна контрольна робота 25 балів		Модульна контрольна робота 25 балів	
ІНТЗ	20 балів			
Підсумковий контроль				
Всього 217 балів, коефіцієнт – 2,1				

6. Теми практичних занять.

7. Самостійна робота.

Н
а
з
в
а

т
е
м
и

В
і
д
о
м
о
с
т
і
п
р
о

і
с
т
о
р
і
ю

о
р
а
т
о
р
с
ь
к
о
г
о

м
и
с
т
е
ц
т
в

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
1.	Відомості про історію ораторського мистецтва.	1
2.	Словесна дія в ораторському мистецтві.	1
3.	Етапи роботи над втіленням публічного виступу.	1
4.	Практична робота над написанням і втіленням публічного виступу.	1
5.	Методика тренування уміння тримати опору дихання і рівність звучання голосу в довгій фразі.	1
6.	Методика тренування дикції в умовах виконання гекзаметру в пластичному русі.	1
7.	Розробка складних індивідуальних вправ з техніки мовлення.	2
8.	Удосконалення володіння голосом, диханням, чіткою виразною дикцією.	2
9.	Методика роботи над аналізом і втіленням оповідання або уривку з роману чи повісті письменників-класиків.	2
10.	Методика роботи над аналізом і втіленням уривку з поеми письменника-класика.	2
Разом:		14

	ва.		
2.	Етапи роботи над втіленням публічного виступу.	2	5
3.	Практична робота над написанням і втіленням публічного виступу.	2	
4.	Тренування уміння тримати опору дихання і рівність звучання голосу у довгій фразі.	2	5
5.	Тренування дикції в умовах виконання гекзаметру в пластичному русі.	2	
6.	Розробка складних індивідуальних вправ з техніки мовлення.	2	
7.	Удосконалення володіння голосом, диханням, чіткою виразною дикцією.	2	
8.	Методика роботи над аналізом і втіленням оповідання або уривку з роману чи повісті письменників-класиків.	4	5
Разом:		20	20

8. Індивідуальні завдання.

Індивідуальна навчально-творча робота є видом поза аудиторної індивідуальної діяльності студента, результати якої використовуються у процесі вивчення програмового матеріалу з навчальної дисципліни.

Індивідуальне завдання (ІНТЗ) з курсу «Сценічна мова» – це вид науково-дослідної роботи студента, яка містить результати творчого пошуку, відображає певний рівень його навчальної компетентності.

Мета ІНТЗ: самостійне вивчення частини програмного матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення і практичне застосування знань навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст ІНТЗ: завершена теоретична робота в межах навчальної програми курсу, що виконується на основі знань, умінь та навичок, набутих під час практичних занять, самостійної роботи і охоплює весь зміст навчального курсу.

Види ІНТЗ, вимоги до них і оцінювання:

- ✓ ідейно-тематичний і дійовий аналіз художнього твору та його сценічне втілення – 20 балів.

Критерії оцінювання ІНТЗ

№	Найменування	Рівень		
		Низький	Середній	Високий
1.	Ідейно-тематичний аналіз твору.	1	3	5
2.	Дійовий аналіз твору.	1	3	5
3.	Виконавська майстерність.	1	3	5
4.	Сценічна культура.	1	3	5
Всього:				20

9. Методи навчання.

I. Методи організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

1) за джерелом інформації:

- словесні: лекція (традиційна, проблемна, лекція-прес-конференція) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint –

- презентація), пояснення, розповідь, бесіда;
 - наочні: спостереження, ілюстрація, демонстрація;
 - практичні: вправи;
- 2) за логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні;
 - 3) за ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі;
 - 4) за ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача;
 - 5) самостійна робота студентів: з книгою; виконання індивідуальних навчальних тренінгів.
- II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:
- 1) методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

10. Методи контролю.

Навчальні досягнення з дисципліни «Сценічна мова» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

У процесі оцінювання навчальних робіт застосовуються такі методи:

- усного контролю: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, залік.
- письмового контролю: ідейно-тематичний аналіз, дійовий аналіз художнього твору;
- методи самоконтролю: уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Розрахунок рейтингових балів.

№ з/п	Вид діяльності	Максимальна кількість балів	Одиниць	Всього
1.	Відвідування практичних занять	1	7	7
2.	Робота на практичних заняттях	10	7	70
3.	Самостійна робота	5	4	20
4.	Модульна контрольна робота	25	4	100
5.	ІНТЗ	20	1	20
Базовий рейтинговий бал (коефіцієнт успішності) $217/100=2,17$				2,17
Підсумковий рейтинговий бал				100

Поточне тестування і самостійна робота

Змістовий модуль №1			Змістовий модуль № 2			Змістовий модуль №3					Змістовий модуль №4			ІНТЗ	Кількість балів без коеф	Коеф.	Сума
Т 1	Т 2	МК	Т 3	Т 4	МК	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	МК	Т 9	Т 10	МК				
16		25	16		25	11	11	16		25	11	16	25	20	217	2,17	100

Т ... – теми змістових модулів.

Кількість балів за роботу з практичним матеріалом, під час виконання самостійної і індивідуальної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- своєчасність виконання навчальних завдань з практичної роботи;
- повний обсяг їх виконання;
- якість виконання;
- самостійність виконання;
- креативний підхід;
- ініціативність.

Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90 – 100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з, можливими, незначними недоліками.
B	82 – 89 Балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75 – 81 Балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69 – 74 Балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60 – 68 Балів	Достатньо – мінімальний можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35 – 59 Балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного

		доопрацювання
F	1 – 34 Балів	Незадовільний з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

Критерії оцінювання

Оцінка **A «відмінно» (90-100 балів)** – студент знає основні орфоепічні правила мови; складові техніки мовлення; будову голосомовного апарата; особливості власного мовлення; глибоко засвоїв власні індивідуальні недоліки і шляхи їх усунення та практично вміє відбирати вправи з техніки мовлення відповідно до власних технічних вимог і виконавських можливостей; вміло застосовує на практиці отримані знання з техніки мовлення і акторської майстерності; вільно здійснює аналіз власного виконання вправ і результатів самостійної роботи, впевнено відчуває себе у сценічному просторі; дотримується сценічної культури.

Оцінка **B «дуже добре» (82-89 балів)** – студент знає основні орфоепічні правила мови та складові техніки мовлення; будову голосомовного апарата; особливості власного мовлення; засвоїв власні індивідуальні недоліки і шляхи їх усунення; практично вміє відбирати вправи з техніки мовлення відповідно до власних технічних вимог і виконавських можливостей; застосовує на практиці отримані знання з техніки мовлення; добре здійснює аналіз власного виконання вправ і результатів самостійної роботи, дещо невпевнено відчуває себе у сценічному просторі; дотримується сценічної культури.

Оцінка **C «добре» (75-81 бал)** – студент знає основні орфоепічні правила мови та складові техніки мовлення; особливості власного мовлення; засвоїв власні індивідуальні недоліки і шляхи їх усунення; розуміється на вправах з техніки мовлення відповідно до власних технічних вимог і виконавських можливостей; не завжди застосовує на практиці отримані знання з техніки мовлення; погано відчуває себе у сценічному просторі; дотримується сценічної культури.

Оцінка **D «задовільно» (69-74 бали)** – студент знає основні орфоепічні правила мови та складові техніки мовлення; особливості власного мовлення; засвоїв власні індивідуальні недоліки; розуміється на вправах з техніки мовлення відповідно до власних технічних вимог і виконавських можливостей; не завжди застосовує на практиці отримані знання з техніки мовлення; дотримується сценічної культури.

Оцінка **E «достатньо» (60-68 балів)** – студент знає основні орфоепічні правила мови та складові техніки мовлення; особливості власного мовлення;

розуміється на вправах з техніки мовлення відповідно до власних технічних вимог і виконавських можливостей; не завжди застосовує на практиці отримані знання з техніки мовлення; погано відчуває себе у сценічному просторі.

Оцінка **FX «незадовільно» (35-59 балів)** – студент не знає основні орфоепічні правила мови та складові техніки мовлення; особливості власного мовлення; не засвоїв власні індивідуальні недоліки і шляхи їх усунення; не розуміється на вправах з техніки мовлення відповідно до власних технічних вимог і виконавських можливостей; не застосовує на практиці отримані знання з техніки мовлення; не дотримується сценічної культури.

11. Методичне забезпечення.

- робоча навчальна програма;
- навчально-методична література, цифрові носії інформації;
- технічні засоби навчання (аудіо-, відеоапаратура, комп'ютер, реквізит).

12. Рекомендована література.

Базова.

1. Алферова Л.Д., Васильева Л.Н. Нормативное сценическое произношение. / Л.Д. Алферова, Л.Н. Васильева – СПб, 2005. – с. 64.
1. Бруссер А.М. Учебно-методическое пособие по технике речи. / А.М. Бруссер – М, 2002. – с. 16.
2. Васильев Ю.А. Голосоречевой тренинг. / Васильев Ю.А. – СПб, 1996. – с. 4.
3. Вербовая Н.П., Головина О.М., Урнова В.В. Искусство речи. [Текст] Учеб.пособие для театр.вузов / – 2е изд., доп.и испр. / Н.П. Вербовая, О.М.Головина, В.В. Урнова. – М.: Искусство, 1977. – 303 с.
4. Галендеев В.Н. Теория и практика сценической речи: Коллективная монография. / В.Н. Галендеев – СПб, – 2005. – с. 13.
5. Гиппиус С.В. Тренинг развития креативности: Гимнастика чувств. / С.В. Гиппиус. – СПб, – 2001. – с. 99.
6. Гладишева А.О. Сценічна мова. Дикційна та орфоепічна нормативність. [Текст] – Навч.посібник. 2 перевидання (доповнене до 1-го, 1996р.) / А.О.Гладишева; Міністерство культури і туризму України; Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І.К.Карпенка-Карого. – К.: 2011, СПД Верес О.І., ООО «Червона Рута-Турс», ISBN 987-966-9607-13-4, 268 с.
7. Козлянинова И.П., Промптова И.Ю. Сценическая речь. / И.П.Козлянинова, И.Ю. Промптова. – ГИТИС, 2000. – с. 405.
8. Куракина К.В. Восемнадцать упражнений вокального характера по воспитанию голоса и дикции драматического актера. / К.В. Куракина. – СПб, 2003. – с. 44.
9. Нэнси Зи. Искусство дыхания. / Зи Нэнси. – София, 2004. – с. 38.
10. Орфоепічний словник. [Текст] / Укладач Погрібний М.І. – Київ: Радянська школа, 1980.
11. Станиславский К.С. СС в 8 тт., т.І: Моя жизнь в искусстве [Текст] / К.С.

- Станиславский. – М.:Искусство, 1954. – 516 с.
12. Сценическая речь: Учебник. [Текст] / Под ред. И.П.Козляниновой и И.Ю.Промптовой. 4-е изд., испр. М.: Изд-во «ГИТИС», 2006. – 536 с. ISBN 5–7196–0255–0.
 13. Черкашин Р. Художнє слово на сцені. [Текст] Навч.посібник для інститутів театр.мистецтва, інст.мистецтв, інст.культури, театр.училищ / Р.А.Черкашин. – К.: Вища школа, 1989. – 326 с.
 14. Чёрная Е.И. Теория и практика сценической речи: Коллективная монография. / Е.И. Черная – СПб, 2005. – с. 41.

Допоміжна.

1. Анніна І.О., Горюшина Г.Н., Гнатюк І.С. та ін. Російсько-український словник / І.О. Анніна, Г.Н.Горюшина, І.С. Гнатюк та ін. – К.: Абрис, 2002. – 1424 с.
2. Васильев Ю.А. Сценическая речь: голос действующий. Учебное пособие для вузов. [Текст] / Ю.А.Васильев. – М.: Академический Проект, 2010. – 466 с. – (Gaudeamus). ISBN 978–5–8291–1219–6.
3. Гаймакова Б.Д., Макарова С.К., Новикова В.И., Оссовская М.П. Мастерство эфирного выступления [Текст]: Учеб.пособие / Б.Д. Гаймакова, С.К. Макарова, В.И. Новикова, М.П. Оссовская. – М.: Аспект Пресс, 2004. – 283 с. – (Серия «Телевизионный мастер-класс»). ISBN 5–7567–0338–1.
4. Євдокимова В.Д. Тренінги у системі виховання техніка мовлення: навч.посіб. – практ.для студ. вищ. навч. закл. культури і мистецтв. [Текст] / Віра Дмитрівна Євдокимова; Луган. держ.і н-т культури і мистецтв. – Луганськ: Промдрук, 2011.- 160 с. ІСБН 966–8606–25–4.
5. Кукуруза Н.В. Майстерність ведучого: Навчальний посібник [Текст] / Н.В.Кукуруза. – Івано-Франківськ, 2010. – 176 с. ISBN – 978–966–668–244–7.
6. Курбас Лесь. Спогади сучасників. За редакцією народного артиста СРСР В.С.Василька. [Текст] / Лесь Курбас. – К.: Мистецтво, 1969. 360 с.
7. Охмуш Г.К. Короткий словник з техніки мовлення. [Текст] / Г.К.Охмуш. – Луганськ : ЛККІ, 2001.
8. Савкова З. Как сделать голос сценическим. [Текст] / З.Савкова. – М.: Искусство, 1981. – 128 с.

13. Інформаційні ресурси.

1. Петрова А. П. Сценическая речь.
<http://dramateshka.ru/index.php/scenic-speech/lessons-scenic-speech/4746-a-p-petrova-lscenicheskaya-rechjr?start=41>
2. Поняття орфоепії.
<http://morfema.ru/publ/15-1-0-15>
3. Словесна дія.
<http://podelise.ru/docs/46536/index-2789.html?page=19>
4. Техніка мови.
<http://www.rusresh.ru/resh.html>
5. Електронні підручники з сценічної мови.
<https://sites.google.com/site/saranakan/home/rezissura/sceniceskaa-rec>
6. Віршоскладання.
<http://feb-web.ru/feb/slt/abc/lt1/lt1-5011.html>